

ESKİ KAFKASYA TARİHİNİN ARKEOLOJİK ARAŞTIRMALARI

Bağımsızlığın ardından Azerbaycan Cumhuriyetinde kapsamlı kazı çalışmaları dahil arkeolojinin gelişmesine büyük önem verilmektedir.

Resimde - antik döneme ait anıtın kazı çalışmaları. Gebele bölgesi, 2008

Kafkasya insanoğlunun ilk yerleşim alanlarından biridir. Buradaki sel tabakaları eski insanın, onun gelişimi, kültürü ve yaşam tarzının çeşitli kanıtlarını kendinde saklamıştır¹. Kafkasya'nın zengin arkeolojik materyalleri, etnik, sosyo-politik ve sosyo-ekonomik tarihin sorunlarını çözmek için değerli kaynaklardır.

Eski SSCB mekânında anıtlara erişmek izni olmayan,

Kafkasya'nın eski tarihini araştıran yabancı araştırmacılar, arkeolojik materyallere yeterince dayanmayarak, kendi araştırmalarında Rus bilim adamlarının eserlerinden yararlanıyordu. Belki de bu, Kafkasya'nın, insanın atalarının gelişmesindeki rolünün sadece bölge değil, Avrupa'nın tamamında değerlendirilmemesinin sebeplerinden biriydi. Avrupa halklarının kültür ve dinamiklerinde Kafkasya'nın rolü dikkate alındığında, uluslararası bilim camiasının bu meseleye ilgisi haklıdır².

19. yy. arkeologu A.Uvarov'a göre, "Kafkasya kabilelerinin kültürü geri kalan Avrupa kültürünün birçok yüzyıllar öncesindedir"³. Alman filozof F.Hegel Kafkasya'nın rolünü daha da yüksek değerlendirmişti: "Kafkas ırkında Ruh mutlak şekilde kendisiyle birleşiyor, kendi kaderini kendi tayin ediyor, kendi gelişimine ulaşıyor ve bununla da dünya tarihini gerçekleştiriyor. Terakki sadece Kafkas ırkı sayesinde gerçekleşiyor"⁴. İngiliz araştırmacı Ç.Rekkerton da onu tekrarlamaktadır: "En mükemmel insan tipi –**arilerdir, daha doğrusu Kafkas tipidir, sadece o kendi tarihine sahiptir ve insanlığın manevi tarihini araştırdığımızda bizim dikkatimizi hak etmektedir.** Hatta, Hindistan ve Mısır'da olduğu gibi,

1. Sel tabakaları veya teraslar – doğa olaylarının oluşturduğu katmanlı tabaka şeklindeki rölyef.
2. Грозная О. Общий анализ источниковой базы по раннесредневековой аланской истории в англо-американских исследованиях. // Материалы межрегиональной научной конференции «5-е Минаевские чтения по археологии, этнографии и краеведению Северного Кавказа». Ставрополь, 2001.
3. Дабо В. Язык – этнос – археологическая культура. Несколько мыслей по поводу индоевропейской проблемы. // «Глобализация – этнизация: этнокультурные и этноязыковые процессы». В 2-х кн. Кн.1. Москва, 2006.
4. Гегель Ф. Философия духа. Москва, 1977.

Azıh insanının alt çenesi. Azıh mağarasında bulunmuştur. Azerbaycan'ın Fizuli bölgesi. Azerbaycan Milli Tarih Müzesi

Kafkas kabilesinin diğer kabilelerle temas ettiği yerde yüksek tarihi gelişim Kafkas insanından başlamaktadır. Çağdaş Rus bilim adamı S.Hotko, "Kafkas ırkı diye bilimsel kavram, 19. yüzyılın ilk yarısında oluşmuş ve Batı'da kabul görmüştür. Antropologlar, tarihçiler, etnograflar, filozoflar, ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, Brezilya ve birçok ülkelerin kamu kurumları bu gün "Kafkaslılar" veya "Kafkas ırkı" kavramından faydalanmaktadır. Çar ve Sovyet dönemi Rus antropologları "Kafkas ırkları" terimini tercih ederek, hiçbir zaman bu tanımları kullanmamışlar. **Bence, Kafkas konusunun görmezden gelmelerinin nedeninin tamamen politika düzleminde olduğu açıktır**", diye belirtmiştir. Kafkas antropolojisi ve paleontolojisi alanında uzman olan Alman etnolog J.Blumenbach da insan uygarlığının gelişmesinde Kafkas bölgesinin önemine işaret etmiştir: "Avrupalıların ait olduğu beyaz ırk mevcuttur. **Bu ırkı Kafkas ırkı adlandırmak gerekiyor, çünkü bu ırkın en kadim ve saf, katkısız temsilcileri köklü Kafkas halklarıdır**"⁵. Kafkas dilleri filolojisi alanında esaslı araştırmacı olan P.Uslar yazıyor: "Kafkas'ın fiziksel doğası eski halkların gözünde fantastik bir mükemmeliyet edinmiştir".

Günümüzde kullanılan arkeolojik araştırmalar

yöntemi, bulunan materyallerin çağdaş teknolojilerle işlenmesi gerçek tarihe, Kafkas'ta ilkel insanın gelişim aşamasını netleştirmekte yardımcı oluyor. Karma antropolojik ve paleontolojik araştırmalar, bu süreci etkileyen faktörleri karşılaştırmaya, dünya sıralamasında çeşitli arkeolojik buluntuların bölgesel önceliğini kanıtlamaya müsaade etmektedir ⁶.

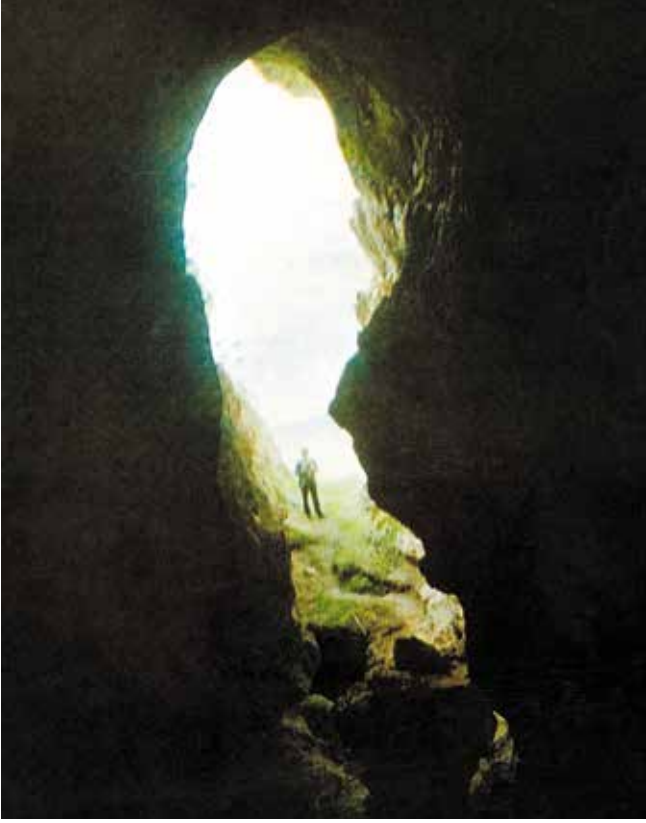
Kuzey Kafkasya'da ilk arkeolojik araştırmalar Rus

Paleolitik devrine ait anıtlardan bulunan taş ve bazalt aletler. Azerbaycan'ın Gazak bölgesinin Kekil, Ceyrançöl, Biğhdağ ilçeleri. Azerbaycan Milli Tarih Müzesi

5. Духовная история. Киев, 1996. <http://www.wikiznanie.ru/ru-wz/index.php>.

6. Ермоленко А. Развитие археологических исследований памятников эпохи раннего средневековья на Северном Кавказе. Ставрополь, 2007.

Azıh Mağarası girişi. İçeriden görünüm. Azerbaycan'ın Fizuli bölgesi. 20. yüzyılın 80'li yıllarına ait fotoğraf

Arkeoloji derneği tarafından 1849 yılında yapılmıştır. Yapılan bir dizi kazıların sonuçlarına göre, Kafkas bilimcisi A.Berje 1871 yılında 2. Rusya arkeolojik kongresine Kafkas arkeolojisine ilişkin notunu sundu. 1881 yılında Tiflis'te, Kafkas'ın tarih, arkeolojik ve etnografya bakımından araştırılmasında önemli rol oynayan 5. Arkeolojik kongre yapıldı.

Arkeolojik araştırmalara bilimsel ilginin yanı sıra, maddi çıkarlar da söz konusuydu. Böyle ki, 1899 yılında Stavropol eyaletinden, Brık dağında yerleşen ve aynı adı taşıyan köyde bulunan **Sultan höyüğünde talancı kazılar sırasında bulunan ve maddi değeri olan eşyalar** Rus İmparatorluk Arkeolojik komisyonuna getirildi ki, bu da komisyonu, höyüğün araştırılması için

harekete geçirildi. Arkeolojik buluntuların bir bölümü, araştırmayla ilgili kişilerin özel koleksiyonlarında yer aldı. Örneğin, 1879 yılında kont A.Uvarov başkanlığında Rus tarihçilerin, Askeri-Gürcü yolunun üzerindeki Kazbek istasyonu yakınlarında yaptıkları kazılar sonucu "taş levhalardan oluşan ve aynı çatı altında bulunan üç bitişik mezar" araştırıldı. Bulunan nesnelere, Tiflis kongresinde sunum yapan arkeolog V.Antonoviç tarafından belirtilmiş, daha sonra ise A.Uvarov'un özel koleksiyonuna dâhil edilmişti.⁷

Bilim dünyasını özgünlüğü, emsalsizliği, etkileyiciliği ve kültür mozaiği ile kendisine çeken Kafkas, aynı zamanda, bazı kişilerin tamahkâr düşüncelerinin hedefi olmuştu. Birçok durumda değerli taşlardan yapılmış mücevherler kuyumculara satılarak eritiliyor, sadece az bir kısmı müzelere girebiliyordu. **19. ve 20. yy. başlarında eski anıtların yırtıcı şekilde yıkılışı felaket boyutlara ulaşmıştı.** Bölgenin kendisinde müze bulunmuyordu, Tersk eyalet müzesi yalnız 1897 yılında Vladikafkas'ta kurulmuştu.⁸

Avrupa bilimsel topluluğu sadece 19. yy. sonunda Kafkas'la ilgilenmeye başladı. İngiliz arkeolog lord J.Abercrombie 1888 yılında Doğu Kafkasya'ya bir yolculuk yaptı ve bundan 1899 yılında seyahat notlarında bahsetti⁹.

Çok sayıda eserlerin ve kültürel eserlerin kaybedilmesine rağmen, **XIX. yüzyılın ikinci yarısında**, bu güne kadar önemini koruyan **on binden fazla eşya, maddi ve yazılı eserlerden oluşan tarihsel ve arkeolojik kaynakların önemli bir fonu kuruldu.**

20. yüzyılda bölgede yapılan aktif araştırmalar buluntu koleksiyonunu doldurdu ve tarihçilerin faaliyet alanını genişletti. Kafkas halklarının ulusal bilincinin ve kimlik ispatının keskinleştiği bir dönemde – yüzyılın sonlarına doğru - arkeoloji ve kadim tarih konuları

7. Aynı yerde.

8. Варченко С., Таволжанская Н. Раскопки двух курганов в Зеленчукском районе Карачаево-Черкесской Республики. // Материалы Межрегиональной научной конференции «5-е Минаевские чтения по археологии, этнографии и краеведению Северного Кавказа». Ставрополь, 2001.

9. Гаджиев М. Р. Эркерт и Дж.Эберкромби – исследователи «Даг-бары». // Вестник Института истории, археологии и этнографии. Махачкала. 2005, №3.

güncellik kazandı.

20. yüzyılın sonu, bir önceki yüzyıl gibi, kaçak kazılar sırasında Kafkas'ın arkeolojik mirasının yağmalanması dalgası ile anıldı. **Yeniden yapılanma ile birlikte, eski eserlerin karaborsasını görülmemiş bir şekilde teşvik eden, arkeolojik eserlerin topyekûn yağmalanması dönemi başladı.** İki yıl önce Londra'da, kanunsuz olarak elde edilmiş ve kaçak yollarla, başta Kuzey-Batı Kafkasya olmak üzere, bölge dışına çıkarılan özel koleksiyon eserlerinin katalogu yayımlandı¹⁰.

Bu gün, çok kültürlü ve çok etnikli Kafkas bölgesi, akademisyen Ramiz Mehdiyev'in¹¹ belirttiği gibi, *dillerin ve etnik grupların erime potası için*, antik bilim aşırı güvenilirliği, objektifliği, kanıtlanabilirliği, sosyal ve siyasi siparişlerden mesafeli olmayı ve bilimsel titizliği gerektirmektedir.

Son paleo-antropolojik kanıtlar, **Kafkas'ta ilk insanın ortaya çıkmasını 700 bin yıl öncesine götürmektedir.** Paleontologlara göre, ilkel insan grupları bölgeye güneyden göç etmiştir. Erken dönemde ilkel insanlar bir yerden bir yere göç ederek mağaraları, kaya olukları ve hangarları mesken olarak kullanmıştır. Bu yerleşimlerin örnekleri Azerbaycan'daki Azıh mağarası ve Gobustan obaları, Güney Osetya'daki çok katlı Kudaro ve Tson mağaraları, Kuzey Osetya'daki Mıstulagtı-lagat mağarası, Monaşeskaya, Kajosk ve Barakayevsk mağaraları, Borisovsk açık obası, Adige'deki Gubskiye hangarları, Maykop bölgesindeki Duhovsk ve Kamennomost (Taş köprü- terc.) mağaraları, Dağıstan'daki Çumus-İnits, Usiş yerleşkesi, Gürcistan'daki Cruçula, Ortvala-Klde, Sakajia, Tunç mağaraları ve birçok taş devri mağaralarıdır. Mağaraların olmadığı yerlerde, insanlar nehir kıyılarına yerleşmişti. Kafkas bilimcisi Y.Krupnov *"arkeolojik ve etnografik verilerden izlenen maddi kültürün geleneksel sağlam biçimi, geçmişte Kafkas dilinin dilbilim dayanağı* (başlangıçta bu bölgede yaşayan

nüfusun öğrenilmiş dil öğeleri – İ.H.) ve *Kafkas halklarının ortak kökeninin antropolojik kanıtları bu köklerin neolitik döneme uzandığını"* kanıtlamıştır¹².

Kafkasya'da toplu insan yerleşimi 150-80 bin yıl önceki zaman aralığında gerçekleşmiştir.

Azıh mağarası (Azerbaycan, Güney Karabağ) Kuruçay nehrinin kıyısında bulunan taş devrinin arkeolojik anıtı olarak Kafkasya'da ilk yerleşim yerlerinin varlığının en güvenilir tarihsel kanıtıdır. Mağaranın alt katmanlarında ham taş aletler – kesiciler, satırlar ve kazıyıcılar bulunmuştur. Sıradan bir taştan yapılmış bu aletler, av sırasında öldürülen hayvanların gövdelerini parçalamada kullanılıyordu. **Bulunan ilkel aletler**

Azıh Mağarası girişi. İçeriden görünüm. Azerbaycan'ın Fizuli bölgesi. 20. yüzyılın 80'li yıllarına ait fotoğraf

10. Эрлих В. Доклад на Международной конференции «Археологии Кавказа: проблемы и пути их решения». 05.03.2011.

11. Мехтиев Р. Горис-2010: сезон театра абсурда. // «Бакинский рабочий». 29.10.2010.

12. Крупнов Е. Древняя культура Кавказа и кавказская этнографическая общность (к проблеме происхождения коренных народов Кавказа). Москва, 1964.

şekil ve imalat olarak Avrasya'da en eski aletlerdir. Mağarada aynı zamanda ölmüş hayvan kemikleri, yaşı 700 bin yıl olan ocak izleri de bulunmuştur. Mağaranın, araştırmaya başlanmasından **8 yıl sonra – 1968 yılında - tarihçi-arkeolog M.Hüseyinov tarafından, yaklaşık 350-400 bin yıl önce burada yaşamış insan kalıntılarının en eski buluntularından biri – ilkel insanın çene kemiği kısmı (20-25 yaşlarında kadın) araştırılmıştır.** Bu, Kafkasya'nın, en eski insanların şekillendiği merkezlerden biri olduğunun inkar edilmez kanıtıdır.

M.Hüseyinov tarafından, Kafkasya'da erken taş devri kültürüne ve aynı zamanda taş devrinin çeşitli dönemlerine ait olan diğer yerleşkelerin açılması, Azerbaycan'ın en eski tarihinin dönemlere ayrılmasını daha güvenilir şekilde araştırılmasına imkân sağlamıştır. Bilim adamlarına *"geçmiş 1,2 milyon öncesine giden Kuruçay kültürünün varlığının temeline dayanan ve ilkel insan tarafından kullanılan taş araçların teknik ve tipolojik karakteristiği"* sunulmuştur¹³.

Azıh mağarasının sakinleri, **oldukça zor aletlerle doğayı aktif olarak kullanma yeteneği ile hayvanlardan farklı olan "azıhantrop" tipine ait edilmektedir.** Onlar fiziksel olarak çok güçlüydüler ve avcılığın en ilkel aletlerini ustaca kullanıyorlardı.

Ortaçağ kenti Şemkir'de arkeolojik kazı çalışmaları

Ortaya çıkarılan eski yapıların üzerinde koruma çalışmaları yürütmek çok önemlidir. Şemkir bölgesindeki Ortaçağ yapısında kemerli tavanın korunması

Azıhantropolar zihinsel gelişimin belli bir seviyesine ulaşmış, nispeten zengin bir iç dünyaya sahiptiler. Azıh sakinleri tarafından yapılan en eski eşyalar – kava şeklinde yapılmış satırlar ve aynı zamanda, kazma kesme ve diğer emek faaliyeti için gerekli taş parçalarından yapılan araçlardır. Barınakları kayaaltı mağaralarda yerleşiyordu. **Dünya bilimsel topluluğu, azıhantropu dünya antik sıralamasında 4. olarak tanımıştır.**

Eski insan yerleşimleri arkeologlar tarafından Azerbaycan'ın diğer bölgelerinde de keşfedilmiştir. En eski insan kalıntıları bugünkü Gazah bölgesindeki Taglar, Damcılı ve Taş Salahlı mağaralarında bulunmuştur. Bu buluntuların yaşı 180 bin yıldır. Ayrıca, Baba-Derviş yerleşkesinde insan figürünün bir kısmı, bütün boğa figürü ve aynı zamanda disk şeklinde tekerlek kalıntıları bulunmuştur¹⁴. Güney Kafkasya'da zengin maddi kültürün en eski merkezlerinden biri karmaşık mezar kültürünün temel özelliklerini yansıtan Hocalı höyük mezarlığıdır.

1939 yılında Gürcistan'da, Gareci manastırı yakınındaki Udabno beldesinde Azerbaycan Devlet Üniversitesi¹⁵ ve Gürcistan SSC Devlet Müzesi tarafından organize edilen paleontoloji kazılar sonucu antropoit fosilinin iki dişi bulunmuştur. Burada, yaşı 12 milyon

13. Гусейнов М. Древний палеолит Азербайджана (по материалам пещерных стоянок). Баку, 2010.

14. Исмаилов Г. Следы древней культуры в долинах Гуручая и Кенделанчая. Баку, 1981.

Mil-Karabağ ovasının kurak bölümündeki Kaletepe antik kent duvarlarının bir kısmının görüntüsü

yıl olan insana benzer maymun fosilini bilim adamları Gareci udabnopiteği (soyu tükenmiş insana benzer maymun türü –terc.) adlandırmıştır. Ayrıca, 1999 yılının yazında Gürcistan'ın Dmanisi yerleşkesinde Gürcü-Alman arkeoloji ekibi, yaşı 1 milyondan fazla olan tarih öncesi insanın beş kafatasını buldu.

Kuzey Kafkasya'da ilkel neandertal insan kalıntıları ilk defa Barakayevsk mağarasında bulunmuştur. Bu kafatasının bir parçası, on dişli alt çene ve 5-6 yaşlarında bir çocuğun iki ayrı dişleridir. Gub hangarının Satanay üst Paleolitik yerleşkesinde, antropolojik olarak Avrupa Cro-Magnon'a yakın erkek gömülü yıkık mezar bulunmuştur.

Böylece, **arkeolojik kazılar, Kafkasya'nın tamamı daha Paleolitik devrinden insanlar tarafından iskan edildiğini göstermektedir.**

Arkeolog A.Rezepkin'i bilimsel topluma tanıtan, onun, Kuzey Kafkasya'nın Novosvobodnaya köyünde bugüne kadar en antik kılıç, Krasnodar ilinin Starokorsunsk köyünde antik mimari sütunlar, eski müzik aletleri, Avrupa'da en eski freskler, büyük dolmenler, en eski ahşap tekerlek arabaları bulması olmuştur. O, aynı zamanda Kafkasya'nın tamamında en büyük höyüğü ortaya çıkarmıştır. Tüm bu bulgular Kafkasya'nın, insanlığın ilk bulunduğu bölgeler sırasına girmesine sebep olmuştur¹⁶.

1939 yılında keşfedilen **Gobustan kaya üstü resimlerinin** (Azerbaycan) özel önemi vardır. Bu yerleşkenin arkeolojik araştırmaları sırasında 6 binden fazla resim ve maddi kültürün 100 bin örneği ortaya çıkarılmıştır. Araştırmalar, insanların burada uzun bir zaman arasında – M.Ö. 10-8 yüzyıllar ile Ortaçağa kadar burada yaşadıklarını göstermektedir. Burada eski tarihin tüm tarihi dönemleri – Paleolitik, Mezolitik, Neolitik, Kalkolitik kanıtları mevcuttur. Dünyada benzeri kaya üstü resimlerinin bir arada olması çok nadirdir. Başlangıçta Gobustan koleksiyonu Mezolitik kültüre

ait edilmiş, ama daha sonra radyo karbon analizi gibi çağdaş teknolojilerle elde edilen veriler onun daha antik bir döneme ait olduğu kanaatini çıkarmıştır¹⁷. Orta Doğu'yu araştıran dünyaca ünlü seyyah Tur Heyerdal, özellikle Mezopotamya'da ilkel insanın varlığı konusunda Gobustan kaya üstü resimlerine dikkat çekmiştir.

Kuzey Kafkasya'da kemikten yapılmış dekoratif eşyalarla zengin **Mgvimevi mağarasının** duvarlarında kaya resimleri bulunmuştur. Dağıstan'da **Çuval-Hvarab-noho ve Çinna-Hitta mağaralarında** kaya üstü resimler ortaya çıkarılmıştır.

Kafkasya'nın devamlı çeşitli kabileler tarafından istilaya uğradığını ve bunun da yerli nüfusun yaşam ve kültür tarzını etkilediğini kaydetmek gerekiyor. Arkeolojik çalışmalar, **M.Ö. 7.yüzyılda Kafkas kabilelerinin maddi**

Ortaçağ kenti Şemkir'de arkeolojik kazı çalışmaları

15. <http://sochived.info/paleolit-kavkaza/>.

16. Резепкин А. Поселение эпохи ранней бронзы Чишхо и некоторые аспекты происхождения и хронологии майкопской культуры. // Археолог: детектив и мыслитель. Санкт-Петербург, 2004.

17. Rüstəmov С. Qobustan petroqlifləri. Bakı, 2003.

kültüründe ve cenaze merasimlerinde değişiklikler ortaya koymaktadır ki, bunların de genellikle İskitlerin etkisi olduğu kabul edilmektedir. Bilim adamları, İskit kültürünün özelliklerini taşıyan sadece yerel (otokton) maddi eserlere değil, aynı zamanda İskit kültürünün eserlerine de sahiptir. Bazı bulgular, İskitlerle yerel kabilelerin silahlı çatışmasına işaret ediyor. Diğer taraftan, arkeolojik materyaller yabancı ve yerel nüfus arasındaki ilişkilerin karşılıklı ekonomik ve kültürel zenginliğini kanıtıyor.

Kafkasya'da taş devrinde tarihi süreçlerin analizi, otokton taşıyıcılar için ortak meyillerin mevcutluğu, daha sonra kurulan kabilelerin kendine has özelliklere sahip olduğunu ve bu özelliklerin doğa şartlarından, geçim kaynaklarının kullanılabilirliğinden ve diğer birçok çok etkenlerden oluştuğunu göstermektedir.

Sovyet döneminde, Kafkasya antik tarihinin resmi bilimsel versiyonu, eski kültürler ile çağdaş Kafkas halkları arasında düz çizgiler çizmeden, halkların geçmişi çağdaşıktan kopuk olarak anlatmıştır. Bu gün ise tam tersi bir tez görülmektedir: **hangi halkın daha eski olduğu konusunda tartışma yapılıyor. Bu bağlamda,**

İlk kemik çapalar. Kültepe (Nahçıvan), Kargalartepesi ve Şomutepe (her ikisi Ağstafa bölgesi) Bakır Çağına ait anıtlarda bulunmuştur. Azerbaycan Milli Tarih Müzesi

Eski mezar kazılarında önemli bulgular ortaya çıkarılmıştır. Fotoğrafta - Azerbaycan'ın Goranboy bölgesindeki Boncuk tepe Nekropolünde bulunan Tunç Devrine ait 32 mezardan biri

bazı "tarihsel gerçekler" delil olarak gösterilerek açık toprak iddiaları ileri sürülüyor. Saldırgan Ermeni milliyetçiliği ideologları tüm yöntemlerle dünya kamuoyuna "denizden denize Ermenistan" fikrini kanıtlamak için tasarlanmış, bilimle ilgisi olmayan saçma uydurmalarını kabul ettirmeye çalışıyor. **Akademisyen R.Mehdiyev** "Gorus-2010: saçma tiyatro sezonu" eserinde haklı olarak "Bilimin siyasi amaçlara (mitlere) hizmet etmesinin normal bir durum olduğu ülkede, devlet başkanının Gorus'ta seslendirdiği benzeri açıklamalar yapmasının da mümkün olduğunu" not düşüyor. **R.Mehdiyev, bölgede yaşanmış ve yaşanmakta olan tarihi olayları objektif olarak değerlendirerek, bilimsel olarak ve çok sayıda yabancı kaynakları kullanarak Ermeni hegemonik saçmalıklarını ifşa etmektedir.** Bir vatandaş, bilim adamı, ideolog olarak görevinin gerçekleri yansıtmayı olduğunu düşünen akademisyen, Ermeni saldırgan bölücülüğünün gerçek hedef ve yöntemlerini ifşa ediyor: "Bilimin mitlere ve dış siyasetin amaçlarına hizmet etme çabaları içinde olan Ermeni tarih bilimi zaman-zaman saçmalamaktadır"¹⁸.

"Bakinskiy raboçiy" gazetesine verdiği röportajında, akademisyen şunları belirtiyor: "Köken - sadece etnik kökeni değil – bu, kavimin ortaya çıkışından yok oluşuna kadar veya homeostaz (hareketsizlik) duruma geçiş sürecidir. Bilim, **farklı köklerden gelmeyen hiçbir etnik**

18. Мехтиев Р. Горис-2010: сезон театра абсурда. // «Бакинский рабочий». 29.10.2010.

grubun olmadığını belirtmiştir¹⁹.

Azerbaycan halkı ile ilgili olarak akademisyen R.Mehdiyev karmaşık antropolojik ve tarihsel ve kültürel faktörlerin ayrıntılı analizi temelinde sonuca varıyor: **“Azerbaycan halkı, Azerbaycan topraklarında yaşayan etnik grupların tarihi yolunun birliğini yansıtan bir erime potası olarak ortaya çıkmıştır. Burada, güçlü Türk oluşumunun yanı sıra İran, Arap, Alban ve diğer kadim etnikler var olmaktadır, onlar doğal olarak yüzyıllar boyunca Azerbaycanlıların özellikleri ve ulusal kimlik bileşenlerini benimseyerek tek bir halka asimile olmuşlardır. Her bir Azerbaycanlının, bugünkü Azerbaycan topraklarında kurulmuş antik devletlerin devamcısı olduğunu güvenle söyleyebiliriz. Azerbaycanlıların damarlarında bu atalarımızın kanı akmaktadır. Bu, - bize antropolojik bilimi tanımamızı öğreten bir gerçekliktir.”**

“Ermeni açıklamalarının bilimle hiçbir ilgisi olmadığını, istenilen her şeyi hayal etmenin mümkün olduğunu, lakin bazı sözde Ermeni bilim adamlarının tarih ilmini eğlence konusuna çevirmiştir. Örneğin, yarandığı günden itibaren tarihinin hiç kesintiye uğramadığı tek millet olduğuna dair Ermenilerin açıklamasına ne denir. Bu tür açıklamalar hiçbir bilimsel şemaya sığmıyor, çünkü bu ifadeler etnogenez ilkelerine aykırıdır. Ermeniler aktif bir şekilde kendi tarihleri ile manipüle ediyorlar, bu da onların bileceği iş. Fakat onlar bununla sakinleşmiyor, Azerbaycan halkının tarihi de dahil olmak üzere, komşu halkların tarihini her türlü yolla çarpıtmaya çalışıyorlar. Ermenilerin bu davranışı, Ermeni halkının söz konusu bölge ile genetik bağının olmamasından kaynaklanıyor.”

Ermenistan tarafından toprak iddialarının etnik kökeni ile ilgili olarak akademisyen R.Mehdiyev bir dizi belgesel ve bilimsel kanıtlarla, Ermenilerin siyasi çizgisine yazılan sözde “tarihi” gerçekleri yalanlamaktadır.

Deforme kafatası şeklindeki taş heykel. M.Ö. 1. yy. Azerbaycan'ın Tovuz bölgesi Garibli antında ortaya çıkarılmıştır. Azerbaycan Milli Tarih Müzesi

O, Ermenilerin Kafkasya'nın yerlileri olmadığını, **Ermeni etniğinin bölgeye sonradan geldiğini, 19. yy. sonu ve 20. yy. başlarında Kafkasya'da büyük bir ölçüde ortaya çıkan çeşitli halkların karışığı olduğunu kanıtlamaktadır**²⁰.

Kafkasya'nın, dünyanın etnik açıdan en çeşitli bölgelerinden biri olduğu bilinmektedir. Arkeoloji, etnografya, antropoloji, epigrafi alanlarındaki yeni verilere dayanarak, geçmişin şimdiye kadar bilinmeyen yönleri, bölgenin -küçük ve büyük- tüm halkları istisnasız olarak araştırılmaktadır. 🌱

19. Мехтиев Р. Интервью газете «Бакинский рабочий». 16.11.2011.

20. “Şimdiki Ermenistan topraklarındaki antik mezarlarda bulunan kafatası, kafa parametrelerine göre çağdaş Ermenilerin gösterdiklerinden çok farklıdır. Ermenilerin kendi kalıtsal fiziksel özelliklerini 16 antropoloji tiplere ayırmaları, araştırmacılarda şaşkınlığa neden olmuştur: bir milletin bu kadar antropolojik farklılıklarının olması imkansızdır. Aslında bu, Ermeniler arasında, kendi kökenleriyle farklılık gösteren ve asimile edilmiş birçok etnik grubun olmasının sonucu olabilir. Bugün sadece vahşi Amazon ormanlarında onların temsilcilerini göremezsiniz”. R.Mehdiyev'in “Bakinskiy raboçiy” gazetesine verdiği röportajdan. 16.11.2011.